

Людмила Котлова,

кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
вул. Велика Бердичівська, 40, м. Житомир, Україна,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2994-6724>

Анастасія Іскрижицька,

асистент кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
вул. Велика Бердичівська, 40, м. Житомир, Україна,
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-2999-8838>

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗАСОБІВ СЕНСОРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В РОБОТІ НАД АКТИВІЗАЦІЄЮ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дослідження присвячено аналізу специфіки активізації мовлення дітей дошкільного віку через залучення сенсорного досвіду. В основу роботи покладено принцип формування нейронних зв'язків засобами сенсорної інтеграції, що забезпечує вдосконалення координації, концентрації уваги та мовленнєвої діяльності. Використовувався комплекс методик, як-от: адаптована методика формування навичок читання через візуальні та звукові стимули; методика поєднання розвитку мовлення з активним рухом; методика Монтессорі; методика стимуляції зорової пам'яті та швидкого розширення словникового запасу; система логопедичної сенсорної інтеграції. У роботі поглиблено наукові уявлення про роль сенсорних стимулів у корекційному процесі та розкрито механізми взаємозв'язку між якістю оброблення сенсорної інформації та формуванням мовленнєвих функцій. Систематизовано сучасні логопедичні підходи до використання мультисенсорного впливу. Практична цінність полягає в розробленні та апробації комплексу вправ, що базується на тактильних, вестибулярних, пропріоцептивних і візуально-аудіальних стимулах. Запропонований інструментарій адаптований для впровадження в інклюзивне середовище та корекційно-розвивальну роботу закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: дошкільний вік, логопедія, сенсорна інтеграція, мовленнєвий розвиток, сенсорні технології, сенсорна дієта, сенсорна стимуляція, сенсорний профіль дитини, поведінкова регуляція, комплексний вплив, корекційно-розвивальний процес.

Вступ та сучасний стан досліджуваної проблеми.

Розвиток мовлення в дошкільному віці є фундаментом усієї майбутньої життєдіяльності людини. Це не просто здатність вимовляти слова, а складний процес, що охоплює інтелектуальний, емоційний та соціальний аспекти зростання дитини. Тому активізація мовлення є не просто збільшенням кількості слів у словнику, а запуском складного механізму її розвитку. Це процес переходу мовних знань із пасивного стану («розумію, але мовчу») в активний («висловлююся вільно та усвідомлено»). В освітньому просторі сьогодення особливої актуальності набуває впровадження новітніх методичних підходів і технологічних рішень, серед яких значну роль відіграють спеціальні інформаційні засоби сенсорної інтеграції. Застосування цих ресурсів дає змогу сформувати результативне, насичене позитивними емоціями навчальне середовище, що стає потужним стимулом для мовленнєвої активності вихованців. Завдяки такому інструментарію відбувається ефективне

засвоєння лексичного матеріалу та граматичних структур, а також інтенсивно розвивається здатність дитини до прояву ініціативності та автономності в процесі спілкування.

У сучасній корекційній педагогіці та терапії посилюється увага до комплексного поєднання різних форм активності. У цьому контексті сенсорна інтеграція виступає як інноваційний підхід, що забезпечує синергію ігрових, рухових та мовленнєвих компонентів. Таке поєднання дозволяє значно вдосконалити освітній процес і підвищити його загальну ефективність.

Активізація мовлення дітей дошкільного віку через сенсорну інтеграцію є не лише інноваційним напрямом, але й практичною вимогою сучасної спеціальної освіти. Такий підхід дає змогу гнучко підлаштовуватися під індивідуальні особливості кожної дитини, прискорюючи не лише розвиток мовлення, а й загальний розвиток особистості. Фундамент цього напрямку заклала Джин Айрес (Айрес, 2024) чия теорія базується на принципах

системної роботи мозку. Вона довела, що те, як дитина обробляє відчуття, безпосередньо впливає на її поведінку та здатність до навчання. Нині вивчення того, як саме сенсорні процеси допомагають дитині почати говорити, стає дедалі популярнішим серед дослідників. Це дає нам шанс розробляти та впроваджувати нові навчальні програми, які здатні суттєво підвищити рівень і якість спеціальної освіти.

У межах нашого дослідження ми розглядаємо методи сенсорної інтеграції як дієвий інструментарій у логопедичній практиці, що сприяє розвитку мовленнєвих і комунікативних навичок у дошкільників. Такий підхід дозволяє організувати комплексні заняття, спрямовані на одночасну підтримку моторної, когнітивної та емоційної сфер дитини. Це критично важливо для вихованців із мовленнєвими порушеннями, які потребують системного корекційного впливу. Крім того, використання сенсорних стимулів заохочує мозкову активність, що є основою для розроблення інноваційних методик у сфері соціальної взаємодії та мовленнєвого розвитку.

Сенсорна інтеграція охоплює такі процеси, як: перцептивне оброблення даних (механізм інтерпретації мозком імпульсів, що надходять від аналізаторів (зорового, слухового, тактильного та пропріоцептивного)) та синтез сенсорних сигналів (процес об'єднання розрізнених сигналів у цілісний психофізіологічний образ, що забезпечує адекватне сприйняття довкілля та точну координацію рухової активності). Ця технологія є фундаментом для успішної логопедичної та корекційної роботи. Її суть полягає в синергії всіх органів чуття: тактильні, зорові та вестибулярні стимули працюють спільно, забезпечуючи передумови для навчання. Активна сенсорна стимуляція підвищує нейронну пластичність мозку, дозволяючи йому ефективно структурувати досвід та керувати життєво важливими функціями, зокрема мовленням. Практичне застосування методів сенсорної інтеграції (ігри, вправи на баланс) допомагають дітям із неврологічними порушеннями адаптуватися до навколишнього світу та покращити свої когнітивні можливості.

Зокрема, А. Заплатинська розглядає сенсорно-інтегративну терапію як інструмент стимуляції центральної нервової системи. Через подачу інтенсивних сенсорних сигналів відбувається якісне вдосконалення синаптичних з'єднань, що є основою для покращення функціонального стану нервової системи дитини (Заплатинська, 2013). Елізабет Вотлінг (Renee L. Watling, 2007) – дослідниця, що активно вивчала сенсорну інтеграцію та працювала над розвитком підходів до оцінювання сенсорного оброблення у дітей з різними порушеннями. Її праці спрямовані на глибше розуміння впливу сенсорної інтеграції на поведінку та соціальну адаптацію.

Питаннями сенсорної інтеграції в Україні активно займається докторка педагогічних наук, професорка Тетяна Скрипник. Відома дослідниця присвятила численні праці пошуку інноваційних підходів до роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Зокрема, вона обґрунтовує потенціал сенсорно-інтегративного підходу в подоланні проблем мовленнєвого розвитку

та регуляції поведінки. Т. Скрипник займається розробленням методичних рекомендацій та програм, які спрямовані на інтеграцію сенсорної терапії в корекційну роботу. В її дослідженнях підкреслено важливість індивідуального підходу до дітей з особливими освітніми потребами та значення сенсорної інтеграції в стимуляції їх розвитку, вони сприяють поширенню знань про сенсорну інтеграцію в Україні та підтримці фахівців, які працюють з дітьми, що мають труднощі в сенсорній обробці (Скрипник, 2017).

Мета та завдання. Отже, метою дослідження є висвітлення теоретичних аспектів та проведення емпіричного аналізу ролі сенсорної інтеграції в активізації мовлення дітей дошкільного віку. Відповідно до мети нами було виокремлено **завдання дослідження:**

1) розкрити теоретико-методичні основи проблеми сенсорної інтеграції;

2) схарактеризувати особливості впливу сенсорних стимулів на розвиток мовлення дітей дошкільного віку;

3) обґрунтувати, розробити та експериментально оцінити результативність логопедичного інструментарію, що базується на сенсорному підході.

Роль ключових сенсорних систем у генезисі мовлення було вперше теоретично обґрунтовано Джин Айрес. У межах її підходу особливе значення мають *зорова система та зоровий аналізатор*, що забезпечують сприйняття візуальних образів, диференціацію форм і кольорів, а також просторову орієнтацію. Зоровий контакт постає як базис невербальної комунікації, що дозволяє дитині ідентифікувати об'єкти та людей. Завдяки візуальному сприйняттю формуються стійкі асоціативні зв'язки між словами, ситуаціями та реальними предметами, що є необхідною умовою для розширення словникового запасу, розвитку понятійного мислення та подальшого опанування навичок письма й читання. *Слуховий аналізатор* є базисом для формування фонематичного слуху. Здатність дитини диференціювати звуки та їх комбінації безпосередньо впливає на якість артикуляції та глибину розуміння мовних конструкцій. Через сприйняття інтонаційних та ритмічних характеристик мовлення людей з оточення дитина опановує навички звуконаслідування. Слід підкреслити, що порушення в роботі слухової системи нерідко стають причиною затримки мовленнєвого розвитку та перешкоджають засвоєнню граматичних норм мови. *Тактильна стимуляція* виступає чинником розвитку дрібної моторики, що безпосередньо корелює із процесом формування артикуляційної бази. Сприйняття дотиків, тиску, а також маніпулятивна діяльність із предметами різної фактури та форми сприяють зміцненню м'язів кистей і пальців. Це своєю чергою активізує відповідні зони кори головного мозку та позитивно позначається на функціонуванні мовленнєвого апарату. Роль *вестибулярної системи* в логопедичній практиці полягає в забезпеченні стабільної координаційної основи для мовлення. Оскільки мовленнєвий акт вимагає високої точності рухів, розвиток рівноваги та відчуття тіла стає підґрунтям для формування артикуляційних навичок. Використання вестибулярних

вправ допомагає дітям подолати моторну незграбність, що позитивно позначається на вмінні контролювати органи мовлення. Це особливо важливо для подолання наслідків вестибулярної дисфункції, яка заважає дитині опанувати складні звукові конструкції. Завдяки *пропріоцепції* дитина відчуває своє тіло «зсередини», що дозволяє їй виконувати точні та узгоджені рухи. У логопедичному контексті цей вид чутливості відповідає за мікромоторику артикуляційного апарату. Коли дитина добре відчуває рухи свого язика та щелепи, вона значно швидше опановує правильну вимову звуків. Таким чином, пропріоцептивна стимуляція стає невід'ємною частиною створення надійної артикуляційної основи (Айрес, 2024).

Згідно з концепцією Дж. Айрес, вестибулярний апарат виступає фундаментальною системою, що координує роботу всієї нервової системи. Вона виконує функцію «диригента», інтегруючи сигнали від різних сенсорних каналів. Вестибулярна система відіграє вирішальну роль у процесі опанування мовлення, регуляції м'язового тону та в невербальній комунікації. Зниження її активності часто призводить до артикуляційних розладів та затримок у мовленнєвому розвитку (Молчанов, 2013). Це зумовлено нездатністю дитини адекватно ідентифікувати пропріоцептивні сигнали від артикуляційного апарату, що ускладнює виконання точних рухів, необхідних для мовлення. Дисфункція сенсорного оброблення створює бар'єри для розвитку комунікації. Зокрема, гіпер- або гіпочутливість до аудіальних стимулів перешкоджає якісному сприйняттю мови, що сповільнює формування мовних навичок.

Методи дослідження. Використовувався комплекс методик: адаптована методика формування навичок читання через візуальні та звукові стимули; методика поєднання розвитку мовлення з активним рухом; методика Монтесорі; методика стимуляції зорової пам'яті та швидкого розширення словникового запасу; система логопедичної сенсорної інтеграції.

Результати. У межах дослідження ми реалізували комплексний підхід, де першочерговою ланкою стала поглиблена діагностика мовленнєвого профілю кожної дитини, що дозволило нам не лише виявити характер порушень, а й сформувані персоналізовані корекційні плани. У практичній діяльності ми поєднали класичні методичні посібники з інноваційними інструментами: від механічної стимуляції артикуляційного апарату за допомогою зондів та дзеркал до впровадження ігрових і мультимедійних технологій, що забезпечило високий рівень мотивації дітей. Особливу увагу в роботі було приділено створенню адаптивного сенсорно-розвивального середовища та використанню систем альтернативної комунікації (ААС), що в поєднанні з чітким документальним супроводом та моніторингом прогресу дозволило нам забезпечити системність і результативність проведеного дослідження.

Основними скаргами батьків стали мовленнєві порушення (відсутність або затримка мовлення) та поведінкові прояви (неуважність, імпульсивність). Оскільки мовлення базується на якісному сенсорному обробленні,

ми зосередилися на розвитку здатності дитини інтерпретувати слухові, зорові та пропріоцептивні сигнали. Для цього було інтегровано методи сенсорної корекції в логопедичні заняття. Ключові кроки реалізації: 1) впровадження спеціалізованого протоколу мовленнєвої діагностики; 2) розроблення гнучких індивідуальних корекційних планів; 3) залучення батьків до корекційного процесу через оцінювання сенсорного профілю дитини та організацію «сенсорної дієти» вдома.

За результатами проведеного обстеження було систематизовано основні сенсорні труднощі, виявлені в дітей. Кількісний розподіл проблем модуляції відчуттів (де в кожній дитини могло спостерігатися одне або декілька порушень) виглядає таким чином:

– **Гіперчутливість (1 дитина):** виражена гостра реакція на стандартні зовнішні подразники, як-от світло, шум або запахи;

– **Гіпочутливість (1 дитина):** слабка або уповільнена реакція на сенсорні стимули;

– **Тактильні порушення (2 дитини):** складнощі з ідентифікацією частин тіла та диференціацією різних типів дотику (наприклад, дискомфорт під час обійм, розчісування чи погладження);

– **Пропріоцептивні труднощі (1 дитина):** порушення здатності відчувати власне тіло та його розташування у просторі.

Діти, що мають зазначені дефіцити, часто дезорієнтовані в просторі: вони не можуть точно спрогнозувати власну траєкторію руху, через що часто наштовхуються на предмети. Водночас у вихованців зі зниженою вестибулярною чутливістю спостерігається «сенсорний голод» – постійна потреба в інтенсивній стимуляції (бажання безперервно гойдатися чи крутитися на стільці). Крім цього, у дітей з руховими порушеннями зафіксовано м'язову гіпотонію та слабкість графомоторних навичок (недостатня сила захоплення предметів). Часто проявляються ознаки диспраксії – дитині важко зрозуміти алгоритм виконання певної дії. Ситуація ускладнюється тим, що малюк не може чітко ідентифікувати власні відчуття, пропускаючи критично важливі деталі навколишньої інформації. Такі сенсорні дисфункції є першопричиною серйозних труднощів у мовленнєвому розвитку. З огляду на актуальні запити батьків щодо подолання затримки мовлення було організовано корекційно-розвивальну роботу. В її основу покладено поєднання логопедичних методик із засобами сенсорної інтеграції, що дозволяє максимально реалізувати індивідуальний потенціал кожної дитини.

Корекційна програма була побудована на подоланні дисфункцій сенсорної інтеграції. Під час розроблення занять керувалися такими засадничими принципами, як: індивідуалізація, поступовість, мультимодальність, ігровий підхід, партнерство з родиною, системний моніторинг. Ми застосовували завдання, де сенсорна стимуляція органічно переплітається з мовленнєвим навантаженням: *тактильний блок:* стимуляція дотикового сприйняття через ігри з текстурами (пісок, крупи, гелі), роботу з сенсорними коробками та логопедичний масаж рук і обличчя; *слуховий блок:* формування

фонематичного слуху через розпізнавання немовленевих звуків (музичні інструменти, побутові шуми) та імітацію голосів природи; *зоровий блок*: розвиток зорової уваги та асоціативного мислення за допомогою вправ на відстеження об'єктів, сортування за кольором і формою, а також роботу з ілюстративним матеріалом; *вестибулярний блок*: вправи на балансирах, гойдалках та обертання, що поєднуються з промовлянням звуків або слів під час руху; *пропріоцептивний блок*: розвиток відчуття тіла через подолання опору (штвхання / тягнення вантажів), роботу з пластичними матеріалами (ліплення) та подолання смуг перешкод (тунелі, лабіринти), *комплексні та ігрові методи*: створення «сенсорних історій», рольові ігри з водою та піском, використання бізбордів (сенсорних панелей) для інтеграції різних систем сприйняття; *артикуляційний блок*: безпосередня підготовка мовленнєвого апарату через дихальні вправи, гімнастику м'язів обличчя та автоматизацію звукових рядів.

За підсумками експерименту в усіх учасників спостерігається позитивна корекційна динаміка. На рис. 1 подано дані щодо застосування сенсорної інтеграції на індивідуальних заняттях.

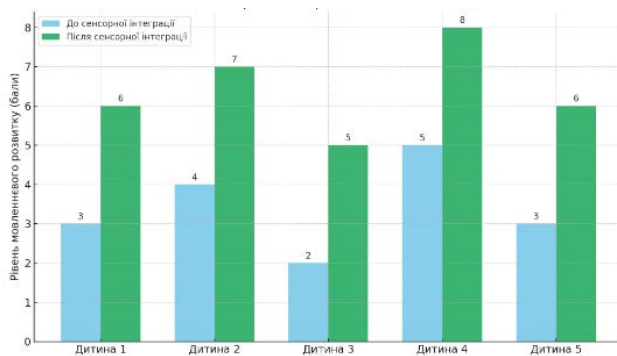

Рис. 1. Порівняння рівня мовлення у дітей з вибірки на початку та наприкінці експериментальної роботи

Оцінювання ефективності застосування сенсорних засобів здійснювалося шляхом моніторингу мовленнєвого розвитку вихованців. Дослідження охоплювало аналіз таких ключових параметрів, як стан артикуляційних навичок, обсяг словникового запасу, рівень сформованості фразового мовлення та ступінь комунікативної залученості дітей.

Результати проведеного дослідження підтверджують, що системне впровадження сенсорної інтеграції є актуальним та вискоелективним інструментом стимуляції мовлення. Створення сенсорно збагаченого середовища та інтеграція спеціальних вправ у щоденну активність дітей забезпечують оптимальні умови для оволодіння новими мовленнєвими навичками. Такий підхід у логопедичній практиці гарантує всебічний розвиток дитини, враховуючи її індивідуальні сенсорні потреби. Підсумовуючи результати дослідження, варто зазначити, що використання елементів сенсорної інтеграції кардинально змінило ставлення дітей до корекційного процесу. На заняттях панувала атмосфера підвищеного інтересу та пізнавального азарту, що дозволило кожній дитині стати активним учасником навчання, а не просто стороннім спостерігачем.

Дискусія. Результати нашого дослідження узгоджуються з теоретичними положеннями сенсорно-інтегративної теорії Дж. Айрес, відповідно до якої мовленнєвий розвиток дитини безпосередньо залежить від якості оброблення та інтеграції сенсорної інформації (Айрес, 2024). Зокрема, зафіксоване покращення артикуляційних навичок і точності звуковимови можна пояснити активізацією пропріоцептивних та тактильних каналів, що створюють нейрофізіологічне підґрунтя для формування контрольованих рухів мовленнєвого апарату. Аналогічні висновки представлені у працях Д. Молчанова (2012), який наголошує на визначальній ролі вестибулярної та пропріоцептивної систем у формуванні складних моторно-мовленнєвих актів. Виявлена в дослідженні тенденція до зростання комунікативної активності та ініціативності дітей корелює з резуль-

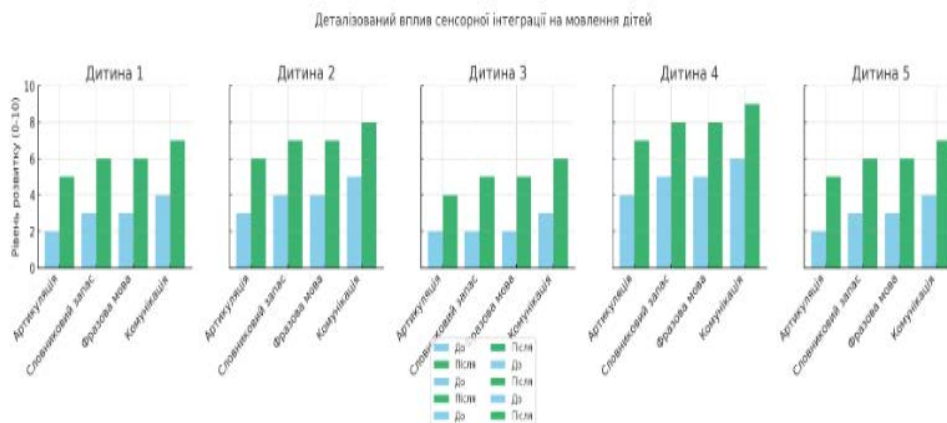

Рис. 2. Рівень розвитку різних аспектів мовлення (артикуляція, словниковий запас, фразова мова, комунікація) у дітей з вибірки на початку та наприкінці експериментальної роботи

татами зарубіжних емпіричних досліджень. Зокрема, Е. Вотлінг (Renee L. Watling, 2007) довела, що застосування терапії, побудованої на принципах сенсорної інтеграції, сприяє не лише зниженню поведінкових проявів дезадаптації в дітей, а й опосередковано впливає на розвиток мовлення та соціальної взаємодії. Наші результати доповнюють ці дані, конкретизуючи механізми впливу сенсорної стимуляції саме на мовленнєву сферу дошкільників.

Порівняльний аналіз із вітчизняними дослідженнями (Заплатинська, 2013; Скрипник, 2017; Кіпаренко, 2020) засвідчує спільність підходів щодо розуміння сенсорної інтеграції як базису для розвитку вищих психічних функцій. Водночас проведене нами дослідження розширює наукові уявлення про практичну реалізацію сенсорно-інтегративного підходу в логопедичній роботі, оскільки демонструє його ефективність не лише в контексті корекції поведінкових або моторних порушень, а й у цілеспрямованій активізації мовлення. На особливу увагу заслуговує встановлений у дослідженні взаємозв'язок між зниженням проявів сенсорної дезорганізації (гіпер- та гіпочутливості, тактильних і пропріоцептивних труднощів) та покращенням мовленнєвих показників. Це підтверджує положення Ю. Вакуленко щодо необхідності попередньої оцінки сенсорного профілю дитини як передумови ефективного корекційного втручання (Вакуленко, 2021). У нашому дослідженні індивідуалізація сенсорного впливу та впровадження «сенсорної дієти» сприяли стабілізації емоційного стану дітей, що створювало сприятливі умови для мовленнєвої активності. Наукова цінність отриманих результатів полягає в поглибленні уявлень про сенсорну інтеграцію як багатовимірний феномен, що забезпечує не лише нейрофізіологічну основу мовлення, а й формує мотиваційно-емоційні передумови комунікації. Дослідження доповнює наявні наукові напрацювання конкретизованим логопедичним інструментарієм, адаптованим до умов інклюзивного освітнього середовища.

Практичне значення результатів полягає в можливості їх широкого використання в діяльності вчителів-логопедів, дефектологів, психологів та асистентів вихователя. Запропонований комплекс сенсорно-мовленнєвих вправ може бути інтегрований у програми корекційно-розвивальної роботи закладів дошкільної освіти, інклюзивно-ресурсних центрів та приватної логопедичної практики. Крім того, результати дослідження можуть слугувати основою для розроблення навчально-методичних матеріалів і програм підвищення кваліфікації фахівців у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

Висновки. Проведене дослідження довело результативність використання методів сенсорної інтеграції як дієвого інструменту для стимулювання мовленнєвого розвитку в дошкільників. Спираючись на теоретичне підґрунтя та практичні результати експерименту, можна стверджувати, що:

1) сенсорна інтеграція виступає фундаментальною психофізіологічною основою мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Якість оброблення та

інтеграції сенсорної інформації (зорової, слухової, тактильної, вестибулярної та пропріоцептивної) безпосередньо впливає на формування артикуляційних навичок, фонематичного слуху, словникового запасу та комунікативної активності. Узагальнення положень сенсорно-інтегративної теорії Дж. Айрес і результатів вітчизняних та зарубіжних досліджень підтвердило доцільність використання сенсорного підходу як науково обґрунтованого засобу активізації мовлення, особливо в дітей з мовленнєвими порушеннями та сенсорними дисфункціями;

2) розроблена система логопедичної роботи, що базується на принципах сенсорної інтеграції, довела свою теоретичну та методичну обґрунтованість. Її структура передбачає поєднання сенсорної стимуляції з мовленнєвими завданнями, індивідуалізацію корекційного впливу відповідно до сенсорного профілю дитини, мультимодальність і системність реалізації. Інтеграція тактильних, слухових, зорових, вестибулярних і пропріоцептивних вправ у логопедичні заняття створює умови для формування цілісної нейрофункціональної основи мовлення, підвищує мотивацію дітей та забезпечує активне залучення їх до комунікативної взаємодії;

3) результати експериментальної апробації розробленої системи підтвердили її ефективність у процесі активізації мовлення дітей дошкільного віку. Зафіксовано позитивну динаміку за всіма ключовими мовленнєвими показниками: покращення артикуляційних навичок, збільшення обсягу словникового запасу, формування фразового мовлення та зростання рівня комунікативної залученості. Поряд із мовленнєвими змінами спостерігалися зниження проявів сенсорної дезорганізації та стабілізація емоційно-поведінкової сфери, що свідчить про комплексний вплив сенсорно-інтегративного підходу та підтверджує його практичну доцільність у сучасній логопедичній та інклюзивній практиці.

Щодо перспективи дослідження у сфері сенсорно-логопедичних технологій, то вони мають зосередитися на науковому обґрунтуванні нових підходів до розвитку мовлення та вивченні впливу сенсорної інтеграції на когнітивну й емоційно-вольову сфери дитини. Інтеграція знань із суміжних галузей дозволить підготувати фахівців нового покоління, здатних створювати ефективні корекційні програми для повноцінної соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Айрес Е.Д. Дитина і сенсорна інтеграція. Розуміння прихованих проблем розвитку. Видавництво Ростислава Бурлаки, 2024. 272 с.
2. Алісова А. Методи сенсорної інтеграції в роботі із зоровим гнозисом на профорієнтаційних заняттях у старшій школі : магістерська робота. Кривий Ріг : КДПУ, 2021. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5558/1/%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%90%D0%BB%D1%96%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>
3. Боклашук Н.Д. Технології мовленнєвого розвитку. Різновікові групи. *Логопед.* 2014. № 8. С. 32–37.

4. Вакуленко Ю.В. «Сенсорний профіль (коротка версія)»: адаптація на українській вибірці нормотипових дітей та дітей з розладами аутистичного спектра. *Український психологічний журнал*. 2020. № 1(13). С. 44–57. DOI: https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi14.149.

5. Вакуленко Ю. Роль сенсорно-інтегративної терапії у розвитку мовлення дітей з розладами аутистичного спектра. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія*. 2021. №. 3 (52). С. 36–43.

6. Заплатинська А.Б. Становлення поняття «сенсорна інтеграція» у педагогіці. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*. 2013. Вип. 23(1). С. 48–57. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkr_sp_2013_23\(1\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkr_sp_2013_23(1)_8)

7. Кіпаренко О. Сенсорна інтеграція як метод корекції розладів у дітей. *Проблеми сучасної психології*. 2020. Вип. 49. С. 152–176. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2020-49>.

8. Молчанов Д. Теорія сенсорної інтеграції Джин Айрес та її застосування у дитячій нейрореабілітації. *Здоров'я України*. 2012. № 4. С. 42. URL: http://health-ua.com/pics/pdf/ZU_2012_Nevro_4/42-43.pdf

9. Скрипник Т.В. Сенсомоторна інтеграція як основа успішного навчання дитини з аутизмом : метод. рек. Київ, 2017. 42 с.

10. Watling R. Immediate Effect of Ayres's Sensory Integration-Based Occupational Therapy Intervention on Children with Autism Spectrum Disorders. *The American Journal of Occupational Therapy*. 2007. С. 574–583. <https://doi.org/10.5014/AJOT.61.5.574>.

REFERENCES

1. Iris, E.D. (2024). Child and sensory integration. Understanding hidden development problems [Dytyna i sensorna intehratsiia. Rozuminnia prykhovanykh problem rozvytku]. Vydavnytstvo Rostyslava Burlaky, 272 p. [in Ukrainian].

2. Alisova, A. (2021). Metody sensornoi intehratsiiv v roboti iz zorovym hnozysom na proforiientatsiinykh zaniattiakh u starshii shkoli [Methods of sensory integration in working with visual gnosis on career guidance concepts in high school]: master's thesis. Kryvyi Rih. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5558/1/%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%90%D0%B-%D1%96%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf> [in Ukrainian].

3. Boklaschuk, N.D. (2014). Tekhnologii movlennievoho rozvytku. Riznovikovi hrupy [Technologies of speech development. Different age groups]. *Lohoped – Speech therapist*, 8, 32–37 [in Ukrainian].

4. Vakulenko, Yu.V. (2020). Sensornii profil (korotka versiia): adaptatsiia na ukraïnskii vybirtsi normotypovykh ditei ta ditei z rozladamy autystychnoho spektra [“Sensory profile (short version)”: adaptation in a Ukrainian sample of normotypical children and children with autism spectrum disorders]. *Ukrainskyi psykholohichnyi zhurnal – Ukrainian Psychological Journal*, 1(13), 44–57. https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi14.149 [in Ukrainian].

5. Vakulenko, Yu.V. (2021). Rol sensorno-intehrativnoi terapii u rozvytku movlennia ditei z rozladamy autystychnoho spektra [The Role of Sensory Integration Therapy in the Speech Development of Children with Autism Spectrum Disorders]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi Akademii upravlinnia personalom. Psykholohiia – Scientific Works of the Interregional Academy of Personnel Management. Psychology*, 3(52), 36–43 [in Ukrainian].

6. Zaplatynska, A.B. (2013). Stanovlennia poniattia “sensorna intehratsiia” u pedahohitsi [Formation of the concept of “sensory integration” in pedagogy]. *Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnogo universytetu imeni Ivana Ohienka. Seriia: Sotsialno-pedahohichna – Collection of scientific papers of the Ivan Ohienko Kamyanets-Podilsky National University. Series: Socio-pedagogical*, 23(1), 48–57. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkr_sp_2013_23\(1\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkr_sp_2013_23(1)_8) [in Ukrainian].

7. Kiparenko, O. (2020). Sensorna intehratsiia yak metod korektsii rozladiv u ditei [Sensory integration as a method of correcting disorders in children]. *Problemy suchasnoi psykholohii – Problems of modern psychology*, 49, 152–176. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2020-49> [in Ukrainian].

8. Molchanov, D. (2012). Teoriia sensornoi intehratsiiv Dzhyn Aires ta yii zastosuvannia u dytiachii neiroreabilitatsii [Theory of sensory integration of Jean Ayres and its application in children's neurorehabilitation]. *Zdorovia Ukrainy – Health of Ukraine*, 4, 42. Retrieved from http://health-ua.com/pics/pdf/ZU_2012_Nevro_4/42-43.pdf [in Ukrainian].

9. Skrypnyk, T.V. (2017). Sensomotorna intehratsiia yak osnova uspishnoho navchannia dytyny z autyzmom [Sensory-motor integration as a basis for successful learning of a child with autism] Kyiv, 42 p. [in Ukrainian].

10. Watling, R. (2007). Immediate Effect of Ayres's Sensory Integration-Based Occupational Therapy Intervention on Children with Autism Spectrum Disorders. *The American Journal of Occupational Therapy*. <https://doi.org/10.5014/AJOT.61.5.574>

Ljudmila Kotlova,

*Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Psychology, Speech Therapy and Inclusive Education,
Ivan Franko Zhytomyr State University,
40, Velyka Berdychivska Str., Zhytomyr, Ukraine,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2994-6724>*

Anastasia Iskryzhytska,

*Assistant at the Department of Psychology, Speech Therapy and Inclusive Education,
Ivan Franko Zhytomyr State University
40, Velyka Berdychivska Str., Zhytomyr, Ukraine,
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-2999-8838>*

CORRECTIONAL AND DEVELOPMENTAL POTENTIAL OF SENSORY INTEGRATION MEANS IN WORK ON SPEECH ACTIVATION OF PRESCHOOL CHILDREN

The study is dedicated to analyzing the specifics of speech activation in preschool children through the engagement of sensory experience. The work is based on the principle of forming neural connections through sensory integration, which ensures the improvement of coordination, attention concentration, and speech activity. Methods employed include: Zaicev's method (for developing reading skills through visual and auditory stimuli, such as cubes and charts); Chebotaryova's method; the Montessori method; Glenn Doman's system (chosen to stimulate visual memory and rapidly expand vocabulary); methods of play-based speech therapy; and the system of speech-therapeutic sensory integration. The study deepens scientific understanding of the role of sensory stimuli in the corrective process and reveals the mechanisms linking the quality of sensory information processing with the development of speech functions. Contemporary speech therapy approaches to the use of multisensory influence are systematized. The practical significance lies in the development and testing of a set of exercises based on tactile, vestibular, proprioceptive, and visual-auditory stimuli. The proposed toolkit is adapted for implementation in inclusive environments and for corrective and developmental work in preschool educational institutions.

Key words: *preschool age, speech therapy, sensory integration, speech development, sensory technologies, sensory diet, sensory stimulation, sensory profile of the child, behavioral regulation, complex influence, correctional and developmental process.*

та першого надходження статті до видання: 21.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.04.2026